

Erich Mistrík: Španielsko

Obsah

Nečakané spojenia	2
Obraz mesta	8
Priznanie sa k minulosti	12
Ako sa jazdí na Malorke	15

Nečakané spojenia

Márnotratný šľachtic

Spájať Malorku a Slovensko? Je predsa leteckou čiarou okolo 1 600 km od Bratislavy. Hoci na jeho najvyššom vrchu Puig Major je vojenský radar, ktorý má dosah na celé Stredozemné more, a teda aj do „slovenského mora“ v Chorvátsku, čo je viac-menej blízko Slovenska – predsa len, je možné spájať jedno z najväčších európskych letovísk so strednou Európou?

Baleárske ostrovy žijú z turistického veľkopriemyslu. Státisíce ľudí, čo ročne (hlavne v lete) cestujú na Baleáry, a hlavne na Malorku, najväčší z ostrovov, spôsobujú, že „logistika“ v pohybe ľudí a manažment turistických služieb je na týchto španielskych ostrovoch skutočne na svetovej úrovni. O slovenských turistických službách vieme, že nepatria k špičkovým. Ďalší rozpor – je možné nás spájať?

Zárodok spojenia patrí síce minulosti, ale táto minulosť nás prepojila dosť tesne. Menom tohto prepojenia je rakúsky arcivojvoda Ludwig Salvator (1847-1915).

Člen habsburskej rodiny, ktorá vládla v Rakúsku a neskôr v Rakúsko-Uhorsku. Šľachtic, ktorý si dosť nerád obliekal oficiálnu panovnícku uniformu, takže do neho po istom čase už panovnícka rodina ani veľká nádeje nevkladala, a tak ho viac-menej „prepustili“, nech si robí, čo chce.

Arcivojvoda rád cestoval, preto sa v r. 1867 vybral na študijnú cestu na Malorku. Nedá sa povedať, že by sa z nej už nevrátil, pretože navštevoval naďalej Viedeň – ale prakticky už na Malorke zostal.

Zamiloval si jej prírodu, jej ľudí, jej krajinu, jej more. Obliekal sa ako prostí Malorčania, skupoval veľké pozemky, takže čoskoro vlastnil tretinu ostrova, ochraňoval prírodu, flóru aj faunu, mnohé staré a choré zvieratá nechával na svojom pozemku dožiť, podporoval miestnych obyvateľov.

Čoskoro začal Malorku aj vedecky študovať, výsledkom čoho bola desaťzväzková encyklopédia *Baleáry opísané slovom a obrazom*, ktorá vychádzala od r. 1869. Arcivojvoda v nej opisoval všetko – ľudí, ich zvyky, piesne, obydlia, more, hory, flóru a faunu, podnebie... Malorčania sami tvrdia, že je to dodnes neprekonané dielo, hoci vo viacerých aspektoch už veda dospela ďalej.

Arcivojvoda však umrel, svoj majetok zanechal blízkeho Malorčanovi, a dnes je veľký majetok sčasti v súkromných rukách, sčasti v obecných rukách, sčasti v rukách Baleárskej autonómnej vlády. Spojenie so strednou Európou sa prerušilo.

Nie však celkom. Niečo z tohto spojenia zostalo dodnes.

Arcivojvodov pobyt na Malorke nebol lacný. Šľachtic neprodukoval žiadny kapitál, či už finančný alebo mocenský, len spotrebovával peniaze viedenského cisárskeho dvora. Nemožno sa čudovať, že sa cisársky dvor rozhodol poslať na Malorku nenápadnú kontrolu.

Na Malorku tak pricestovala – cisárovná Alžbeta Bavorská, čiže Sisi (1837-1898).

Bola ostrovom tiež nadšená, aktivity jej bratranca ju vraj uchvátili. Preto sa po čase vracia do Viedne, kde odovzdáva len dobré referencie a škandál s márnotravným členom panovníckej rodiny je zažehnaný.

Sisi sa vraj na ostrov vracala, dokonca vraj aj tajne, keď strávila Vianoce r. 1892 na Malorke – v čase, keď mala vo Viedni oficiálne oslavovať svoje 55. narodeniny.

Samozrejme, vznikol škandál, aj keď dobre utajovaný škandál. V cisárskej rodine predsa podobné vzťahy nemali miesto.

A tu sa nám spojenie so strednou Európou vracia. Arcivojvoda si totiž jej prihovorenie vo Viedni a jej návštevy tak vysoko cenil, že špeciálne pre ňu dal pri jednom zo svojich sídiel postaviť vyhliadkovú vežičku.

Son Marroig s vežičkou

Vežičku je ťažké odfotografovať, lebo na úzkych cestách v okolí je minimum miest na zastavenie, a jediný bezproblémový pohľad zblízka je možný len nahnutím sa nad priepasť. Inak ju zachytíme iba z väčšej diaľky teleobjektívom.

Nádherná štíhla biela stavba pre cisárovnú Sisi sa totiž týči na maličkom výbežku skaly pri arcivojvodovom sídle Son Marroigu na severnom pobreží Malorky. Je umiestnená tak, aby sa cisárovná mohla dívať na morské diaľky, na pobrežné skaly či až hory prudko sa dvíhajúce z mora, ale hlavne na jeden zo zázrakov Malorskej prírody – 80 metrov vysokú deravú skalu Sa Foradada.

Sa Foradada

A tak zostala cisárovná Sisi, jeden zo symbolov Rakúsko-Uhorskej monarchie stále prítomná na výbežku skaly v Stredozemnom mori.

Pracovitá mládež

Európska únia umožňuje ďalšie prekvapenia. Stredná Európa nie je na Malorke prítomná len cisárskym rodom, ale aj množstvom mládeže poctivo pracujúcej v turistickom veľkopriemysle.

V malorských hoteloch sa premeli veľa ľudí, veď letisko v Palme de Malorka je najväčšie charterové letisko v Európe a okrem nočných hodín medzi jednou a šiestou ráno z neho zhruba každé dve minúty štartuje lietadlo (a iné zároveň pristáva). Je to neustály kolobeh lietadiel, autobusov, taxíkov, áut, bicyklov, lodí a všetkého možného, čo je schopné zabezpečiť príchod státisícov turistov, ich odchod a pohyb po ostrove.

V hoteli to však znamená nakrmiť stovky ľudí niekoľkokrát denne. A to znamená rozložiť, zašpiniť, zozbierať, umyť a znova rozložiť tisíce tanierov, príborov či pohárov denne.

Je príjemné vidieť mládež niekde nad 20 rokov, ako bez slova, poctivo a precízne robí túto rutinnú a monotónnu činnosť. A je prekvapením, keď sa začnú medzi sebou rozprávať – poľština, čeština, slovenčina. Samozrejme, s hosťami a s domácim personálom španielsky, nemecky či anglicky.

Nemal som pocit, akoby som bol doma. Ale bolo príjemným prekvapením počuť reč z domu. Pôsobili ako mladí ľudia, ktorí si prišli zarobiť, alebo skúsiť svet, alebo len tak spokojne si užívať svet – lebo v čase svojho minimálneho voľna sa okamžite vybrali k moru, alebo sa stratili kdesi v meste. V čase voľna samozrejme bez rovnošiat a pracovných odevov boli zrazu na nepoznanie. Človek stretne na chodbe hotela sympatického mládenca v krátkych nohaviciach alebo sympatické dievča s dlhými vlasmi a voľnou minisukňou, ktorí sa niekam náhlia – a až po chvíli zistí, že ich vlastne pozná, lebo ich denne stretáva v uniformách, s vlasmi pod šatkou, v dlhých nohaviciach, so šatkou na krku a pod.

Divadlo na oblohe

Sme viac ako tisíc kilometrov na juhozápad od Bratislavy, ale v tom istom časovom pásme. Východ Slnka sa teda riadne posunie, čo si neuvedomíme hneď, až po niekoľkých dňoch zistíme, že svitá akosi neskoro. Kým na Slovensku bolo okolo pol siedmej už svetlo, na Malorke sa Slnko vyhupne nad obzor až okolo pol ôsmej. Znepokojujúca zmena.

Po niekoľkých dňoch však zároveň zistíme, že zmena nie je až taká znepokojujúca, ako sa zdá. Stane sa to vtedy, keď náhodou vstaneme skôr, v teplom a sviežom ráne vyjdeme na balkón a ešte potme sa zahľadíme na oblohu.

Je to šok. Nad Malorkou prudko žiari a oslepuje Venuša, vyššie nad ňou poloblúk Mesiaca, nad ním o niečo slabšie, ale stále dostatočne jasne Jupiter a juhovýchodne od nich všetkých sa majestátne vznáša celý Orion so svojim ružovkastým Betelgeusom. Pod ním svieti namodro Sírius. Ich žiara je taká silná, že sa vôbec nestráca v mestskom svite Palmy de Mallorca a okolitých turistických stredísk.

Nádherná skupina, ktorá pôsobí, akoby sa potichu rozprávali. Mesiac laškoval s Venušou, ale dostal košom, tak sa ponáhl'a za Jupiterom, svojím sokom, aby ho odpravil z oblohy. Orion na nich dáva pozor a so svojou majestátnou postavou je pripravený zasiahnuť, ak by došlo k bitke, zatiaľ čo si žiarivým Síriom svieti na cestu.

Odkiaľ túto skupinu poznám? Kde som ju už videl?

Predsa v Bratislave – ale v čase asi o hodinu skôr.

A tak sa na ostrove v Stredozemnom mori stretávame so starými známymi – s tými, ktorých poznáme všetci, s tými, ktorí nás všetkých milióny rokov sprevádzajú.

© Stellarium Developers

Všetko je na svojom mieste. Hoci nás niekedy nové spojenia prekvapujú, Zemeguľa má svoje miesto vo vesmíre, a to je v porovnaní s ľudským životom takmer večné.

Naša Zem je takou malou guľkou, že jej jednotlivé miesta ani nemôžu nebyť poprepájané. Ved' sme boli schopní si v mysli poprepájať aj tie svetlé body na nebi, z ktorých sme si porobili súhvezdia – tak akoby sme nemohli byť schopní vnímať spojenia na našej malej guľke rútiacej sa vesmírom.

A tak si potvrdíme nielen svoje stabilné miesto vo vesmíre. Potvrdíme si, že všetko je tak, ako má byť. Potvrdíme si istotu v neustále sa meniacom svete turistického veľkopriemyslu. Potvrdíme si stabilné body vo svete, kde skoro všetko so všetkým súvisí.

(2012 / 2012)

Obraz mesta

Nie raz sa človek dostane do neznámeho mesta len na krátky čas. Ak je dostatočne veľké, nemôže spoznať jeho priestory za pár dní. Ak má mesto bohatú históriu, všetko sa ešte komplikuje. Ak je navyše hlavným mestom štátu, ani rok pobytu v ňom nestačí. – Ale čo má robiť návštevník, ktorý má na spoznanie hlavného mesta štátu, v ktorom nikdy nebol, hoci o ňom už veľa počul, len pár dní?

Ludia si volia rôzne stratégie.

Keď som so skupinou učiteľov navštívil Madrid, vedel som, že nemám šancu ho spoznať. Možno ani nazrieť do jeho charakteru. Možno mi bola dopriata iba možnosť prebehnúť pár jeho ulíc a nadýchať sa benzínových výparov z jeho áut.

Voľba stratégie v podobných situáciách nie je jednoduchá. Vzťahy v skupine nás nútia ísť jedným smerom, vlastné túžby možno iným, osobné hodnotové hierarchie vedú každého účastníka skupiny možno iným smerom.

Madrid podobnú situáciu neuláhčí. Hodne staré mesto, ktoré síce má už svoju najväčšiu slávu za sebou, napriek tomu si udržuje veľký lesk.

Veď Madrid bol miestom, kde dostal Krištof Kolumbus možnosť plávať západným smerom do Indie. Madrid bol miestom, odkiaľ vysielali na novo objavený kontinent lode, vojakov, učencov a misionárov, aby tento kontinent ovládli. Do Madridu prúdili zdroje bohatstva, ktoré Španieli získavali z porážania celách veľkých ríš v Amerike.

Z Madridu vládli jedni z najsilnejších Habsburgovcov, odtiaľto viedol svoje križiacke výpravy proti všetkému nekatolíckemu Filip II. Madrid sa stal centrom, kde sa sústredila moc po vypudení moslimov z Pyrenejského polostrova.

Paláce, sochy, chrámy tohto mesta o tom všetkom svedčia. Jeho najväčšia nádhera sa rodila dlhé storočia, ale najviac jej pridali časy renesancie a baroka – Madrid môže slúžiť na štúdium týchto dvoch kultúrno-historických období.

Madrid sa však stal aj jedným z prvých európskych centier totalitných režimov, keď generál Franco s pomocou Hitlera porazil republikánske armády. Súčasťou Madridu sa tak stali aj neslávne súčasti histórie, medzi ktorými paradoxne je smrť veľkého básnika Federica Garcíu Lorcu v tom čase, žiaľ, len zanedbateľnou epizódou.

Madrid je aj jedným z niekoľkých európskych miest, ktoré si vytrpeli veľký teroristický útok v našom storočí.

Ako sa s týmto všetkým vysporiadať, keď máme len pár dní? Kde nájsť kľúč k atmosfére Madridu?

Mnohí návštevníci zvolia celkom vhodnú stratégiu – zaplatia si prehliadku mesta so sprievodcom, ktorý porozpráva hlavné súvislosti vývinu mesta. Tí, ktorí na to nemajú čas, alebo peniaze, sa musia vybrať na vlastnú päsť.

Tú poslednú stratégiu z rôznych dôvodov zvolila aj naša skupina.

Spočiatku sme sa celkom zhodli. Treba vidieť kráľovské paláce, fontánu Cibeles na rovnomennom námestí, eliptické Puerto del Sol, Bránu Alcalá na Námestí nezávislosti a Plaza Major. A potom nejaké múzeum. Aké? Nuž, samozrejme Prado, ktoré vlastní jednu z najväčších a najkvalitnejších umeleckých zbierok na svete – pochopiteľne, veď Španielsko vládlo takmer polovici známeho sveta, čo mu umožňovalo koncentrovať ohromné bohatstvo, teda aj schopnosť nakupovať a objednávať.

A práve tento výber sa stal jablkom sváru.

Prečo vidieť len pár miest a potom sa túlať v Prade, kde návštevník po prvých desiatich miestnostiach aj tak už nevníma ďalšie a ďalšie valiace sa poklady – El Greco, Velázquez, Goya...

A tak sme sa rozdelili. Väčšina skupiny išla podľa pôvodného plánu, dvaja sme sa rozhodli uplatniť svoje chodecké zvyklosti a rýchlym tempom prejsť čo najväčšiu časť centra Madridu. Veď do hĺbky aj tak nemôžeme ísť, tak sa aspoň vizuálne „nadýchame“ čo najväčšieho množstva priestorov.

Za pol dňa sa dá prejsť neskutočne veľa miest, dokonca aj v takom obrovskom meste, akým je Madrid. Po čase však príde chvíľa, keď sa nezhodnú ani tí, ktorí celé hodiny spoločne diskutovali o detailoch a o atmosfére ulíc prechádzajúc z jednej do druhej. Prichádza totiž potreba niekde sa preda len zdržať dlhšie, aby sme celý čas neklzali iba po povrchu.

A tak prichádza znovu do reči Prado. Môj spoločník sa rozhodne na záver zakotviť tam, ja si vyberám iný cieľ.

Tento cieľ som si vlastne zvolil hneď, ako som sa dozvedel, že by som mal Madrid navštíviť. Tento cieľ som navyše veľmi dobre poznal z reprodukcí, analýz a interpretácií.

Picassova Guernika.

Tú bolo možné vidieť v Múzeu kráľovnej Sofie (Museo Reina Sofia).

Načo chodiť do Prada, kde je väčšina obrazov, ktoré som poznal z kníh a zo vzdelávania? Bolo potrebné si vybrať jedno-dve-tri, a tie si vychutnať naplno. A takým mohla byť len absolútne unikátna Guernika.

A tak sme sa s priateľom rozdelili. Zostal som sám a zamieril som do modernizovanej budovy múzea.

Aj keď človek slušne pozná obraz takého myšlienkového formátu, ako je Guernika, stretnutie s ním naživo je neopísateľné. Obraz je veľký už len svojím formátom, dlhý viac ako 7 metrov, vysoký 3,5 metra, takže sa pred ním treba prechádzať, aby ho človek obsiahol. V životnej veľkosti oveľa viac vynikne jeho myšlienková veľkosť a hĺbka, všetky bolesti, nádeje, prehry, silu, vzdor, pýchu, radosť a množstvo iného, čo Picasso v ňom dokázal zobraziť.

Kontrast výbušnosti tohto obrazu a jeho hlbokej múdrosti s výbušnosťou madridských ulíc bol obrovský. Hoci obraz je podobne znepokojujúci ako nepokojné a rušné ulice, predsa je jeho nepokoj odlišný – je totiž hlboko múdry, a v tej múdrosti nachádza aj hlboký pokoj.

Ocitol som sa teda v úplne inom svete, zároveň však akoby som z ulíc vôbec neodišiel.

Nebol som v inom svete iba preto, že som sa vrátil do r. 1937, keď ho Picasso namaľoval ako odozvu na bombardovanie španielskej dedinky Guernica nemeckým fašistickým letectvom, čím Hitler pomáhal Francovi k získaniu moci. Nezostal som pred ním vlastne v atmosfére madridských ulíc iba preto, že je rovnako znepokojujúci a výbušný.

Ten odchod z ulíc, ale pritom zotrvanie na nich, hovoril o niečom inom. Hovoril o Madride a o Španielsku.

Obraz hovoril o veľkej, slávnej, ale aj neslávnej a „malej“ minulosti krajiny. Hovoril o jej pýche a nadutosti voči pôvodným obyvateľom Ameriky, o krutosti voči nim – ale hovoril aj o krutosti domáceho frankistického režimu voči vlastným obyvateľom. Obraz hovoril

o nekonečnom odpore voči Francovi, aj o beznádejnom odpore pôvodných obyvateľov Nového Sveta voči španielskym dobyvateľom. Z obrazu dýchala pýcha moci a závrat z nej, aj zúfalstvo porazených – ale rovnako i nevyhnutný pád akejkoľvek nadutej moci i nádej ponížených.

Mal som pocit, že až tam som pocítil povahu Madridu. Mal som pocit, že v tomto obraze je dokonale koncentrovaná obrovská energia, ktorú v sebe nesie Madrid, ktorú som cítil, ale nevedel pomenovať pri prechádzaní jeho ulíc.

Je to energia veľkého mesta, ktoré dobývalo svet, ale stratilo skoro všetku svoju slávu. Je to energia pýchy na puknutie aj nekonečného poníženia. Je to energia nekonečnej moci, aj bezodného pádu. Je to energia mesta, ktoré si uvedomuje, že stratilo svoju bývalú slávu, avšak nesedí pokorne v kúte, ale naplno pracuje na súčasnosti.

A tak sa mi v jednom obraze, ktorý o tomto meste vôbec nehovorí, dokonca až do smrti generála Franca nebol vystavený v Španielsku, dokonca to ani nie je celkom „španielsky“ obraz, je tak trochu francúzsko-španielsky – v tomto jedínom sa mi ukázal Madrid.

Keď si skupina učiteľov večer a cestou domov rozprávala dojmy z Madridu, každý ho cítil inak. Niektorí povrchné, niektorí hlbšie, každý po svojom. Nevieť, či môj pocit z tohto mesta na základe Guerniky bol presný. S pomocou Guerniky som si však vytvoril obraz o Madride, ktorý bol len môj.

(1999 / 2012)

Priznanie sa k minulosti

Bol to zvláštny pocit počúvať Španielov, ako cudzincom hovoria – tieto terasovité záhrady a políčka sme sa naučili robiť od Arabov, táto veža má arabské vzory, tu sme si postavili kópiu arabského paláca, toto je nádherná pamiatka na arabskú nadvládu. Rozmýšľal som, kedy som na Slovensku v bežnej reči (nie v odborných príručkách) počul – toto sme sa naučili od Maďarov, toto k nám priniesli Nemci, toto sme sa naučili od Čechov.

Terasovité políčka na Malorke

Hoci sú Španieli hrdí na svoju identitu, predsa im nerobí problém priznať si, že niečo prebrali od niekoho iného. A to platí rovnako pre nich, ako aj pre Baskov či Kataláncov. Je to paradoxné, lebo práve na Pyrenejskom ostrove nedospeli k svojej súčasnej identite jednoducho a práve tam neboli veľmi tolerantní v minulosti voči iným etnikám či kultúram.

Španieli niekoľko storočí vojenskou silou vytlačali Arabov z Pyrenejského polostrova a likvidovali čokoľvek, čo pripomínalo islam či Arabov. Rúcali mešity, aby presne na tých istých miestach postavili kresťanské katedrály – tak ako v Palme de Mallorca po vytlačení Arabov z ostrova zbúrali mešitu a na jej mieste postavili výstavnú gotickú katedrálu, ktorá mala symbolizovať víťazstvo kresťanstva.

Španieli dovedli do dokonalosti inkvizíciu, ktorá sa špecializovala na hľadanie odlišných ľudí. Bola dokonalá v intolerancii, v odmietaní a systematickom likvidovaní protivníkov, nevercov, odpadlíkov, kohokoľvek, čo sa nejako odlišoval.

Katedrála v Palma de Mallorca

Španieli si stále vysoko cenia svojho kráľa Filipa II. (1527-1598), jedného z najväčších odporcov čohokoľvek nekatolíckeho. Filip II. podporoval po celej Európe ťaženia voči všetkému, čo bolo iné, odlišné, čo odporovalo jeho katolíckej viere. Z celej Európy zvažal ostatky svätých, aby ich ochránil pred kacírmi, svoju kanceláriu v paláci Escorial si zriadil tak, aby neustále videl na hlavný oltár v chráme... Nebolo ničoho, čo by Filip II. neurobil pre posilnenie jednej jedinej identity, rímsko-katolíckej. V španielskej pamäti zostal ako veľký panovník a dodnes Španieli hovoria – Niet druhého Filipa druhého.

Napriek všetkému odmietaniu odlišnosti v minulosti nerobí Španielom dnes problém priznať si, čo rôzne národy, vierovyznania či etniká zanechali v ich súčasnej kultúre. Nerobí im problém priznať si, čo prevzali od iných.

Bez problémov napríklad nahlas priznajú, že aj taký symbol španielskej kultúry, akým je flamenco, má silné rómske, židovské aj islamské korene. Zrejme vedia, že flamenco iné nebude a že ak ho odmietnu kvôli tomu, že je to „cigánsky“ tanec, stratia veľa zo svojej vlastnej kultúry.

Po takýchto stretnutiach je mi vždy ľúto, že u nás si tak ťažko priznávame, čo sme prebrali od iných. Nepamätám sa napríklad, kedy som od niekoho v bežnej reči počul, že banské mestá aj Spiš sú vlastne pôvodne nemecké. Robí nám ťažkosti priznať si, že práve to súčasné slovenské Komárno, nie maďarský Komárom, bolo pre Maďarov v minulosti symbolom národnej identity. Že bez spojenia s Čechmi v r. 1918 by sa Slováci možno bývali stratili v maďarskom mori (tak ako zasa Čechom robí problém priznať, že bez spojenia so Slovákmi by sa možno oni bývali stratili v nemeckom mori).

Čo by sa stalo, keby sme si pri „typicky slovenských“ výrobkoch zo syra priznali, koľko z nich prišlo pôvodne z Rumunska? Čo by sa nám stalo, keby sme si priznali, že kultúru kaviarničiek sme prebrali od Rakúšanov a Maďarov?

Niekedy to už dokážeme, robíme to však veľmi opatrne: Keď sa Bratislava priznáva ku korunováciám uhorských kráľov, akoby neustále potrebovala zdôrazňovať, že to boli aj naši králi – ako keby sme sa ospravedľovali za to, že si na nich spomíname.

V Španielsku som mal pocit, že sa ku svojej minulosti stavajú oveľa veľkorysejšie ako my, pričom ich minulosť tiež nebola jednoduchá. Čím to je? Je islamská a židovská minulosť v Španielsku už veľmi ďaleko a naša uhorská či česko-slovenská minulosť ešte veľmi blízko? Cítíme ohrozenie z maďarskej, českej, nemeckej, ruskej kultúry, alebo si pestujeme staré boľáčky, aby sme zdôraznili, že sme odlišní?

Nenachádzam vysvetlenie pre tento rozdiel.

Cítim však silu, akú so sebou prináša španielska veľkorysosť. Je oveľa pevnejšia, ako keď sa kľčovito držíme toho, čo je „len a len“ naše.

(1999, 2012 / 2012)

Ako sa jazdí na Malorke¹

Vrchy na Malorke Serra de Tramuntana sú dosť úzke (okolo 20 km), ale prudko sa dvíhajú od mora a prudko klesajú na svojom juhovýchode. V minulosti ich určite ledva prekonávali zvieratami ťahané povozy, dnes sa o to pokúšajú autá. Čo je však komplikovanejšie, Malorka je dôležitý cieľ turistov (letisko v Palma de Mallorca je vraj najväčšie v Európe, cca každých 3-5 minút tam pristáva alebo odtiaľ odlieta lietadlo – charterové turistické lety).

Úzke a prudké kopce sa nedajú prekonávať inak len množstvom serpentín. Na kopanie tunelov alebo veľkých viaduktov sú príliš krátke. Preto ich pretkávajú cestičky plné serpentín.

Vraj najkrajšia cesta spomedzi nich (cesta č. MA-2141) smeruje z pobrežnej dedinky Sa Calobra smerom ku kláštoru Lluc. Cesta je dlhá asi pätnásť kilometrov, pričom prekonáva výškový rozdiel cca 500m. Pred vrcholom cesty je 270-stupňová zákruta (nazvaná „Uzol kravaty“) a za vrcholom sa prechádza zo severo-západnej na juho-východnú časť pohoria. Jasne tam vidno aj zmenu vegetácie. Cesta sa končí asi desať km pred kláštorom Lluc napojením na inú cestu.

Sú na nej desiatky prudkých zákrut, mnohé 180-stupňové nasledujú jedna za druhou, najslávnejšia je kombinácia 4 z nich tvoriacich veľké písmeno M („Štyri Márie“).

---

¹ Pozmenená verzia textu pre server www.najkrajšiecesty.sk.

Všade sú nádherné výhľady do diaľky na vápencové vrchy a rokliny, spočiatku aj na more, neskôr aj na najvyšší vrch pohoria Puig Major (1445m).

Rýchlo sa tu vôbec nedá jazdiť, ak sa aj šofér rozbehne, tak dosiahne možno 50 km/hod a hneď musí brzdiť. Najistejšie je ísť krokom, takže nielen spolucestujúci majú čas na výhľady, nie raz si ich môže užiť aj šofér – dá sa to aj za jazdy, lebo malých odstavných plôch na kraji cesty je minimum, ale nezriedka má čas sa obzerať aj počas krátkej zastávky v kolóne – stojí sa hlavne kvôli tomu, že zasa sa niekto nevie v prudkej zákrute otočiť a blokuje obidva pruhy (teda ak sa dá vôbec o dvoch pruhoch na týchto užučkých cestách hovoriť, väčšinou neexistuje ani deliaca čiara).

Zastavuje sa hlavne vtedy, ak ide v protismere do zákruty väčšie vozidlo, spravidla autobus, lebo sme v turisticky veľmi atraktívnej oblasti. Mnohí španielski šoféri netušia, že práve v zákrute nemajú zastaviť, ak chcú pustiť autobus. Zákruta totiž pôsobí ako najširší priestor, tak tam pokojne stoja a čakajú, kým sa autobus pretlačí cez tú istú zákrutu – čo bez odchodu stojaceho osobného auta nie je možné. A tak sú časté situácie, že sa chvíľu viacerí dohadujú, kto bude cúvať a kto nie.

Medzi malorskými šoférmi autobusov platí pravidlo, že na ceste z Lluclu do Sa Calobry (teda smerom dole) sa chodí len dopoludnia, do 13,30 – a opačne, smerom hore, sa chodí len po 13,30. Dva autobusy v protismere by totiž cestu úplne zablokovali. Bolo mi záhadou, že toto pravidlo všetci dodržiavali a vlastne všetky autobusy, čo som videl, išli vždy iba jedným smerom. Vyhýbanie s protiidúcimi autami je záležitosťou milimetrov, svedčia o tom stopy po laku z karosérií na zvodidlách po celej ceste (tam, kde zvodidlá sú).

Za autobusom sa vytvárajú niekoľkokilometrové kolóny, lebo aj obyčajný autobus spravidla stojí v každej druhej zákrute.

Zastavuje buď kvôli iným autám, alebo preto, lebo ju vytáča s rozdielom milimetrov. Niekedy dokonca tak, že jedna pneumatika zo zadných dvojkoľies visí vo vzduchu za vnútorným oblúkom asfaltu.

V zime vraj cesta nemá žiadnu údržbu, kvalita je zato výborná. Nevie si predstaviť, ako by tadiaľ v zime prešiel autobus, ale našťastie Malorka je cieľom letných zájazdov a našťastie tam sneh vraj poznajú hlavne vo vyšších polohách. Problémom je, že mnohé z týchto ciest cez tie „vyššie“ polohy aj prechádzajú. Nevie si predstaviť zimnú dopravu v takýchto terénoch. Niekedy som pri pohľade na tie cesty už uvažoval, či v zime používajú kone alebo voly na ťahanie svojich áut.

Ciest s podobným charakterom je na Malorke viac, napr. okolo dedinky Valldemosa (je ale pohodovejšia, širšia, s menším počtom prudkých zákrut), cesta Valldemosy po pobreží do Sólleru, alebo cesta z mestečka Port de Pollença smerom na mys Formentor.

(2012 / 2018)